

Litteraturoversikt

TITEL:

The Modern Mercenary: Private Armies and what they mean for World Order

FÖRFATTARE:

Sean McFate

FÖRLAG:

Oxford University Press, New York 2014

Nymedeltida kallar författaren den lös-släppta krismiljö som alltmer präglas av privata militärorganisationer. Vad han som forskare med egna erfarenheter skriver om är bl a Irak och ännu mer Afghanistan, där det på höjdpunktens 140 000 amerikanska soldater gick 200 000 anställda av PMC-företag (Privater Military Companys).

Det nya fenomenet har gamla rötter från en mellan härskare, grupper och individer splitt-rad tid före framväxten av det ”Westfaliska systemet” och statsmaktens litet mer än tre-hundra år av våldsmonopol. Företeelsen föddes under stadsstaternas och påvemak-tens många krig i senmedeltidens Italien. Ett för svenska läsare känt fall gäller Albrecht von Wallenstein, som två gånger under tret-tioåriga kriget med egna tillgångar satte upp och ledde arméer i tjänst hos kejsaren i Wien, innan han blev för mäktig och röj-des ur vägen.

I modern tappning tog privatiseringen fart med oroliga förhållanden i södra Afrika ef-ter apartheid fall, då arbetslösa sydafrikan-ska säkerhetsmän och äventyrliga européer med militär bakgrund såg chansen till nya inkomstmöjligheter. Numera är det USA som ger mest uppdrag åt en farligt okontroll-erad industri enbart driven av profit i en ”ny-medeltidaisering”.

I exemplet Somalia har sådana bolag växlat mellan att jaga – och själva vara – pirater.

TITEL:

Japan and the Shackles of the Past

FÖRFATTARE:

R Taggart Murphy

FÖRLAG:

Oxford University Press 2014

Författaren drömmer om en japansk de Gaulle. Med sin kritiska hållning till USA:s politiska program och särskilt tendensen till förmyndarskap vill han att det östasia-tiska öriket likt en gång Frankrike ska fri-göra sig från en supermakt. Bokens genom-gång av vad som har gått fel och behöver omdanas bygger djup känsla för den histo-ria, kultur och sociala miljö som har ska-pat dagens Japan – och inte minst den pop-kultur som fångslar långt ner i åldrarna.

Enligt denna framställning är det mycket som behöver ändras. En i praktiken laglös byråkrati, maktfullkomlig sedan 1860-ta-lets restauration, Meijiskedet, måste bringas under juridisk och politisk kontroll för var-aktigt frigörelse av en entreprenöranda i ett riskobenäget land. Nästan bortglömt sedan efterkrigstidens ekonomiska under behöver Japan med ett självständigt försvar (också till namnet) finna sin roll bredvid giganten Kina; likt Frankrike intill Tyskland.

Men först måste japanerna hantera sin just nu oroande nationalism, ta itu med trettioalets våldshistoria, erkänna fel och ogärningar och – inte minst – frigöra kvin-norna. Lägg till allt detta omvälvande, att landet måste bort ur sina ökonflikter med Kina, Sydkorea och Ryssland. Det är ingen liten beställning. Än så länge skymtar ing-en de Gaulle.

TITEL:

The Looting Machine: Warlords, Oligarchs, Corporations, Smugglers, and the Theft of Africa's Wealth

FÖRFATTARE:

Tom Burgis

FÖRLAG:

Public Affairs, New York 2015

Afrika plundras på sina naturresurser. Om en ny typ av statslös finansiell kolonialism via nätverk och horder av advokater i skön förening med ansvarslösa härskare och deras mellanhänder, skriver författaren av denna bok, mångårig medarbetare i *Financial Times*. Han anser sig veta vad han talar om efter täta besök såväl i styrelserummen som bland fattiga offer. Eliter undergräver nationella institutioner. Nu är den största elefanten, Kina, på jakt efter kontinentens rikedomar. Och Europa? Bekymras mest av alla dem som flyr.

Afrika, människor som med egna tänkares ord älskar ena stunden för att den andra fara ut i grymheter, har sett ekonomisk uppgång. Stater går faktiskt mot representativt styre. Ska Sydafrika, BRICS-landet, bryta de rika tillgångarnas förbannelse från Cecil Rhodes dagar? Som en nigeriansk sångartist säger oss: "Tro inte att ni inte är inblandade."

TITEL:

Eurafrika – EU:s koloniala rötter

FÖRFATTARE:

Peo Hansen & Stefan Jonsson

FÖRLAG:

Leopard förlag, Bookwell, Finland 2015

Bortse från Grekland och eurokrisen; som invånare i ett land utan koloniala rötter nöjer vi oss ofta med EU som ett lyckat freds-

projekt. Om vi har glömt bort drivkrafterna bakom unionen vill två Linköpingsprofessorer, i denna översättning från engelskan av Stefan Lindgren, teckna en mer komplicerad och inte helt snygg bakgrund.

Några kommer kanske ihåg EEC:s tidiga associationsfördrag med det fransktalande Afrika. Men det drevs inte endast fram av Frankrike. Alla grundarländerna, även Västtyskland, ville inte endast omöjligöra krig mellan européer utan också säkra kontinentens roll som stormakt med Afrika som en naturlig och nödvändig del av dess geopolitiska sfär.

Det säger sig självt att en sådan avsikt gick på tvären mot antikoloniala uppror och befrielseerörelser. Vad som försvunnit ur historieskrivningen återupprättas idogt i denna bok.

TITEL:

Adapting to Win: How Insurgents Fight and Defeat Foreign States in War

FÖRFATTARE:

Noriyuki Katagiri

FÖRLAG:

University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2015

Det här är en teoretisk ansats av amerikansk flygmilitär forskare om upprorsrörelser och hur de kan bekämpas. Med 148 exempel, från från det ottomanska imperiets nedhållning av wahabiter 1816 till Irakkriget 2003-, finner han sekvenser i olika slags upprorskonflikter: 1) konventionella krig (mellan två arméer), 2) primitiva (mellan guerillor), 3) degenerativa (konventionella krig som övergår i guerillakrig), 4) prematura (från guerilla till konventionella krig), maoistiska (från ett litet parti genom guerillakrig till konventionell väpnad kraft) och 6) progressiva (från guerilla-

krig via statsbildning till moderna väpnade styrkor).

Modellen mer reder ut frågor än antyder lösningar. Men den pekar på behovet av analyser innan USA, den enda makt som förväntas kunna göra något, griper in med vapenmakt mot upproriska krafter.

TITEL:

Cursed Victory. Israel and the Occupied Territories: A History

FÖRFATTARE:

Ahron Bregman

FÖRLAG:

Pegasus Books, New York, London 2015

En bok om den mörka sidan av Israels historia. Den har hälsats som den bästa skildring man kan finna om landets långa ockupation och innehåller värderingar som få skulle våga sig på utan att beskyllas för en fientlig inställning. Författaren deltog som kapten i Libanonkriget och ser i det skedda ett misslyckat försök att svälja erövrade områden.

Utän omsvep slås fast att Israel aldrig har uppfattat som sin plikt att hjälpa och skydda de ockuperade utan haft dem som billig arbetskraft. Palastinaaraberna har berövats mark och aldrig fått sin rätt i Israels högsta domstol. De har lämnats utan hopp och valt att med vapen göra sig fria. Boken utesluter inte att bland de av Israels motståndare som mördats även finns Arafat. Han ges likafullt ansvaret för missade chanser att nå en politisk uppgörelse med dåvarande regeringschefen Ehud Barak om främst en uppdelning av Jerusalem.

I slutet överraskas man av denne djupt kritiske iakttagares hoppfulla tro på att en fred med palestinierna och Syrien-Libanon kommer, liksom fallet var med Egypten och Jordanien. Men en verklig försoning tar flera generationer, inser han – och läsaren.

TITEL:

Qatar and the Arab Spring

FÖRFATTARE:

Kristian Coates Ulrichsen

FÖRLAG:

Hurst & Company, London 2014. Printed in India

På världskartan ter sig schejkdömena vid Persiska viken mikroskopiska. Det kan vara lätt att sammanblanda de sju på Saudiarabiens östkust: Förenade Arabemiraten (fem), Bahrain och Qatar. Men det vore fel enligt denna bok, uppskattad av andra kännare. Qatar sticker ut.

Efter den arabiska vårens inledning i Tunisien, ett av de länder som Qatar hade hjälpt med stöd och investeringar, tog lillputtlandet beslutsamt ställning. Troget sitt självständiga agerande från det nya seklets början valde man att gå emot raden av ut-satta självhärskare. Med sin lilla välmående befolkning, några hundratusen, och miljoner gästarbetare, undgick landet också oroligheter. Men Qatar stödde samtidigt sedan gammalt det muslimska brödraskapet, vilket sedan dess fall från makten har skapat spänningar till den egyptiska militärdiktaturen.

Annars var det en framgångsaga ända fram till ödeshösten 2010. Qatar hade ”tur” att tilldelas 2022 års VM i herrfotboll, något som många idag beklagar. Det var kulmen på landets idoga arbete att utifrån enorma gasfyndigheter etablera sig som en internationellt uppskattad ekonomisk och kulturell stormakt. Med *Al Jazeera* har man haft ett effektivt språkrör, bl a i sina medlarambitioner. Vad Qatar saknar är administrativa resurser att uthålligt förvalta inledda storprojekt. Om utvecklingen förblir hållbar? Svårt att säga – även för en expert.

TITEL:

The Cause of All Nations: An
International
History of the American Civil War

FÖRFATTARE:

Don H Doyle

FÖRLAG:

Basic Books, New York 2015

Slaget vid Aspromonte var viktigt för den amerikanska unionens fortlevnad. Vad som den 29 augusti 1862 utspelades i södra Italiens berg var inget stort slag. Offren för skärmytslingen var endast en handfull. Men bland dem, svårt sårad, var Guiseppe Garibaldi. Det avgjorde saken. Mot hans sjukbädd strömmade sympatier utan like.

Vi har glömt vilken enorm moralisk kraft denne äventyrare, USA:s vän och slaveriets fiende, hade över européernas sinnen i Europa. Uppslutningen kring hans sjukbädd blev enligt boken så stark att Storbritannien och Frankrike fann det klokast att blåsa all tanke att medla mellan nord och syd i det amerikanska inbördeskriget, då de skulle erkänt konfederationen som stat. Unionen kunde ha klyfts. Men för första gången avgjorde allmänna opinionen saken.

Sydstaterna tvangs efter fyra år kapitulera, fast vägen dit var mödosam. En ovanlig bok i ett omskrivet ämne erinrar hur Lincoln länge drog sig för att tala om ett krig mot slaveriet, bl a för att inte framstå som desperat efter flera bakslag på slagfältet. Konfederationen, som ville spela ned slaveriets roll, sökte och fick stöd i dynastiernas och överhetens Europa; Napoleon III ville passa på att skapa ett latinskt välde med start i Mexiko. Vad som segrade kom, långt utanför USA:s gränser, att framstå som en alla folks kamp för demokratiska principer.

TITEL:

I Hitlers bunker: En officer som var där
berättar

FÖRFATTARE:

Berndt Freytag von Loringhoven
tillsammans med François d'Alañon

FÖRLAG:

Santérus Förlag, ScandBook AB, Falun
2015

Författaren, vars karriär avslutades i västtyska Bundeswehr, hade som officer i Wehrmacht tur. Han kom ut från Stalingrad i sista ögonblicket, klarade sig senare på östfronten från att inringas och tog sig ut ur Hitlers bunker ett knappt dygn före dennes självmord. Det porträtt han ger av diktatorn som ömsom hysterisk, ömsom vänlig och med ett detaljminne som få, stämmer med mångas andras. Jodl sa emot någon gång, Guderian ofta; andra hukade och lät sig – märkligt nog – mot bättre vetande svälja galna beslut.

Den tunna boken ger en god beskrivning av hur en officer i närheten av den högsta alltmör kluvna och förvirrade nazistiska krigsledningen försökte fungera medan vänner och kolleger jagades av Gestapo efter von Stauffenbergs 20 juli-attentatsförsök. Man har läst det förr, men den som inte har fått nog av interiörer från bunkern ges här ännu ett bidrag.

TITEL:

The Improbable War. China, the United
States &
the Logic of Great Power Conflict

FÖRFATTARE:

Christopher Coker

FÖRLAG:

Oxford University Press, New York 2015

USA och Kina skulle väl aldrig gripa till vapen mot varandra. En väpnad stormaktskonflikt kunde bli det mest förödande krig världen upplevt, särskilt om det fördes i rymden. Båda måste veta vad förnuftet säger. Tron på militära lösningar är föråldrad. Så vi behöver väl inte oro oss? Jo, det minsta vi kan göra är att diskutera riskerna, hävdar Christopher Coker i denna tankeväckande lilla bok.

Clausewitz har tappat nog mark mot Sun Tzi: konflikter pendlar mellan seger och nederlag, absolut seger är inte längre något eldande mål. Kinas och USA:s militära alternativ är extremt oattraktiva, särskilt en begränsad nukleär slagväxling. Men som i tidigare krig handlar det om normer och regler i det internationella systemet, Kina har ett snarast sjukligt behov att ”gå förbi”, och USA brister i empati för motståndaren.

Minns att Aten och Sparta gick till krig (”Thukidides fälla”). Framför allt varnar exemplet 1914, då krig tedde sig osannolikt då länder självbelåtet trodde på varandras förmåga att veta vad som var bäst för dem. Lita inte bara på expertutsagor, stora makter fortsätter att tävla, med Eurasien som geopolitisk axel. Den logiken hjälper Coker oss att inte glömma.

TITEL:

Is the American Century Over?

FÖRFATTARE:

Joseph S. Nye, Jr.

FÖRLAG:

**Polity Press, Cambridge, Malden,
USA 2015**

Nej, det ”amerikanska århundradet” är inte över. I en liten tunn volym förklarar Harvardveteranen Joseph Nye varför. USA kommer att behöva lyssna på andra, om en multipartner-värld ska skapas. Men detta

är inget nytt. Supermakten har aldrig haft full kontroll över utvecklingen och fått som den velat.

Ikorta välformulerade skisser av politiska, ekonomiska och sociala förhållanden tecknas den värld amerikanare möter, främst BRIC-länderna. Bättre snabböversikt ges inte. Läs och begrund. USA kommer att behålla sin position åtminstone årtionden framåt, men behöver göra smarta val.

TITEL:

Krig och fred: Örebro 1812

Redaktör:

Einar Lyth

FÖRLAG:

**Örebro läns Museum, NärkeTryck AB,
Hallsberg 1912**

I den dåvarande lilla landsortshålan Örebro skrevs sommaren 1812 europeisk historia. Med två fredstraktater, en brittisk-rysk och en svensk-tysk, lades grunden till den stora koalitionen som i oktober året därpå vid Leipzig besegrade Napoleon.

För många har denna andra riksdag i Örebro ofta hamnat i skuggan av den första, sensommaren 1810, då marskalken Bernadotte valdes till svensk tronföljare. Vid tvåhundraårsminnet av riksmötet 1812 gavs dock dokumentation vid ett symposium i Örebro, som efteråt redigerades i en bok av akademiledamoten Einar Lyth.

Det var, som framgår av en hel rad inlägg, en intressant riksdag, möjligen utan stöd i grundlagen efter en tids lagsstridigt regeringsövertagande av Karl Johan, med bland annat med en begränsande tryckfrihetsordning utan att 1809 års författning skrevs om. I Åbo slöt Sveriges nye kronprins det förbund med tsar Alexander som brukar kallas 1812 års politik. Han ville snarast ta Norge, men fick vänta till 1814 efter en del förvecklingar.

En rad kapitel kring det storpolitiska och militära läget har skrivits av Lyth själv tillsammans med både en rysk forskare och specialisten på skedet Martin Hårdstedt. Ett lokalt initiativ ger oss här en nyckel till förståelsen av det moderna Sveriges arv från Napoleontidens slutfas.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.